

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О.М.БЕКЕТОВА

АНІПКО ЛЮДМИЛА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 336.645.1

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВИЩИХ ВОЄННИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ОФІЦЕРІВ

21.04.02 – Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2014

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному технічному університеті „Харківський політехнічний інститут” Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Віхляєва Світлана Іванівна
Національний технічний університет
„Харківський політехнічний інститут”,
доцент кафедри організації виробництва та
управління персоналом.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Мігус Ірина Петрівна,
Черкаський національний університет
імені Б. Хмельницького,
завідувач кафедри менеджменту та економічної
безпеки

кандидат економічних наук, доцент
Бреус Світлана Василівна,
Київський національний університет
технологій та дизайну,
доцент кафедри економіки підприємства.

Захист відбудеться « 07 » жовтня 2014 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.089.01 Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова за адресою: 61002, м. Харків, вул. Революції, 12, конференц-зал №1.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова за адресою: 61002, м. Харків, вул. Революції, 12.

Автореферат розісланий « 05 » вересня 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Кадничанський М.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. З моменту переходу України до ринкових відносин в країні постійно відбуваються політичні, економічні і соціальні зміни, які значно впливають на всі сфери життя суспільства. Події, які мають місце в країні, істотно торкнулися й загальнодержавної системи освіти, як в цілому, так і її складової – військової освіти. Збройні Сили, як інститут держави - є основою забезпечення національної безпеки, територіальної цілісності та суверенітету держави. Суттєва зміна структури, чисельності Збройних Сил України, їх професіоналізація потребують подальшого вдосконалення системи військової освіти та організації підготовки військових фахівців.

Водночас, теперішній стан закладів військової освіти, як суб'єктів господарської діяльності, характеризується відсутністю системи економічної безпеки взагалі, та заходів подолання окремих загроз зокрема. Тому, робота присвячена вдосконаленню фінансових інструментів та програмно-цільового методу формування та виконання бюджету відомчих вищих навчальних закладів, а саме – видових вищих воєнних навчальних закладів Міністерства оборони України (надалі ВВНЗ МОУ), як таких, діяльність яких впливає на стан безпеки держави, в умовах кризових явищ в економіці та постійного скорочення чисельності і змін організаційно-штатної структури Збройних Сил України. В той же час, дія чинників загроз економічної безпеки ВВНЗ може призвести як до зниження кваліфікаційного рівня випускників, так і до невиконання Державного оборонного замовлення взагалі. Саме цим і обґрунтовується актуальність обраної теми.

Одним з методів формування та виконання державного бюджету при фінансуванні ВВНЗ, що сприятиме забезпеченню економічної безпеки, є програмно-цільовий метод. Тому, при фінансовому плануванні використання удосконаленого програмно-цільового методу зі застосуванням фінансових інструментів, у тому числі резервів фінансування, системного підходу та програмного моделювання, дозволить здійснити економію фінансових ресурсів, їх доцільне та ефективне використання, що у свою чергу, дозволить подолати загрози економічної безпеки. Крім того, застосування програмно-цільового методу при формуванні бюджету ВВНЗ МОУ на коротко- та середньо- термінову перспективу та впровадження фінансових інструментів викликано необхідністю підвищити ефективність використання оборонного фінансового ресурсу, в тому числі і на здійснення навчального процесу, в умовах зміни організаційно-штатної структури, чисельності Збройних Сил України, що також підкреслює актуальність теми дисертації.

Питаннями економічної безпеки підприємств небюджетної форми займалися Барановський О., Бланк І., Богомолів В., Васильців Т., Вечканов Г.,

Герасимчук З., Іванюта Т., Козаченко А., Мунтіян В., Реверчук С., Шкарлет С. та інші вітчизняні науковці. Проте, незважаючи на наявність значної кількості робіт, за межами інтересів вчених залишається дослідження теоретико-методичних аспектів впровадження фінансових інструментів забезпечення економічної безпеки, недостатньо дослідженими залишаються проблеми формування та використання програмно-цільового методу фінансування, застосування фінансових інструментів регулювання розвитку ВВНЗ МОУ в умовах обмеженого бюджетування за загальним фондом, пошуку резервів від дозволених законодавством видів господарської діяльності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами. Дисертаційна робота виконувалася відповідно до планів науково-дослідних робіт Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут” та договором про науково-технічне співробітництво між Академією військово-морських сил імені П.С.Нахімова та КП ХКБМ імені О.О.Морозова від 12.12.2009 р., Академії військово-морських сил імені П.С.Нахімова “Підвищення ефективності наукових досліджень в умовах обмеженого фінансування” та Харківського національного університету міського господарства імені О.М.Бекетова “Економічні основи системотехніки полідімENSIONАЛЬНОГО формування синергетичного інвестиційного циклу” (ГР № 0107U000249, 2012 р.).

Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій вдосконалення програмно-цільового методу та фінансових інструментів регулювання фінансування ВВНЗ МОУ для забезпечення економічної безпеки при підготовці військових фахівців на етапі реформування військової освіти, в умовах скорочення чисельності та зміни організаційно-штатної структури Збройних Сил.

Відповідно до визначеної мети в дисертаційній роботі поставлено і вирішено такі **завдання**:

- визначено понятійний апарат та надано тлумачення поняття економічна безпека, загрози, показники та критерії, визначено порогове значення загрози недофінансування вищого воєнного навчального закладу;

- систематизовано принципи, методи регулювання розвитку, планування та фінансування видів ВВНЗ МОУ, етапи формування основних показників державного оборонного замовлення та фактичного виконання паспорту бюджетної програми по підготовці військових фахівців;

- досліджені особливості соціально-економічних відносин у державі, однією із загроз яких є щорічне недофінансування ВВНЗ МОУ, яке сягає до 30% від запланованого за бюджетною програмою;

- обґрунтовано концептуальний підхід на основі вперше запропонованої моделі фінансового забезпечення курсанта як сукупності витрат на його утримання як на військовослужбовця так і на навчання студента, що висловлює

формула „курсант = військовий + студент” задля вдосконалення фінансових інструментів забезпечення економічної безпеки;

- виявлені резерви скорочення видатків, пов'язаних з утриманням курсанта, як військовослужбовця, за допомогою яких розроблено модель економічної доцільності чотирьохрічної підготовки офіцера шляхом перерозподілу навчальних дисциплін та впровадженням тренажерної підготовки;

- надано оцінку запланованого у Програмі реформування військової освіти до 2017 року аналізу фінансування ВВНЗ МОУ та проаналізовано очікувані результати фінансування бюджетної програми по підготовці військових фахівців на цьому етапі з урахуванням передбачуваних соціально-економічних чинників та загроз економічній безпеці ВВНЗ

- проаналізовано стан виконання бюджетної програми підготовки військових фахівців та визначені заходи щодо подолання недофінансування як на рівні вищого воєнного навчального закладу, так і системи військової освіти у цілому для подолання однієї із загроз економічній безпеці - недофінансування;

- розроблено дорожню карту підготовки військового спеціаліста на підставі вдосконаленого програмно-цільового методу фінансування для забезпечення економічної безпеки ВВНЗ;

- визначено резерви додаткового фінансування ВВНЗ на основі використання тренажерних комплексів, розроблено метод, дозволяючий визначити раціональне співвідношення розподілу часу навчання на тренажерах та бойової техніки методом визначення раціонального співвідношення комплексу тренажерів різної складності та номенклатури тренажерного комплексу за показником вартості за умови максимальної пропускної здатності та збереження (або підвищення) рівня підготовки офіцера.

Об'єктом дослідження є процес бюджетного фінансового забезпечення ВВНЗ МОУ в умовах дії чинників економічної безпеки при підготовці офіцерів.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій вдосконалення фінансових інструментів забезпечення економічної безпеки ВВНЗ МОУ при підготовці офіцерів, використовуючи програмно-цільовий метод регулювання фінансування.

Методи дослідження. Теоретичною і методичною основою дослідження є положення сучасної економічної теорії і системний підхід до вивчення соціально-економічних закономірностей. В роботі використовувалися загальнонаукові методи, а саме: *логічного узагальнення* - у формуванні висновків, визначенні теоретичних положень та методів оцінки стану фінансування, *системного аналізу* – для визначення теоретико-методичних та практичних аспектів фінансування та понятійного апарату економічної безпеки ВВНЗ МОУ; спеціфічні наукові методи, в тому числі неформальні евристичні методи, а саме: *табличний та графічний* - при проведенні аналізу динаміки показників

Програми реформування військової освіти, структури витрат на підготовку офіцера, *метод порівняльного аналізу* – при проведенні аналізу вітчизняного й закордонного досвіду; кількісні методи, в тому числі: *моделювання* - при формуванні структури фінансових витрат на підготовку одного фахівця, розробці адитивної моделі „курсант = військовий + студент”; *коефіцієнтів* - при аналізі показників виконання паспорту бюджетної програми; *нормативний* - при плануванні потреби у коштах на підготовку військових фахівців, *метод Гінтера* - при визначенні раціонального співвідношення учбового часу, *лінійного програмування* - при визначенні кількості та складності тренажерів та практичному застосуванні методу Гінтера.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі і нормативно-правові акти, що регулюють діяльність ВВНЗ, Internet – ресурсів, звітні дані та програмні матеріали Міністерства оборони України, монографії і публікації в періодичних виданнях вітчизняних і зарубіжних авторів, фінансова і статистична звітність ВВНЗ МОУ, наслідки авторських досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в поглибленні теоретичних та науково-методичних положень щодо вдосконалення фінансових інструментів забезпечення економічної безпеки видових ВВНЗ при підготовці офіцерів. Основні положення, котрі відображають наукову новизну дослідження та виносяться на захист, такі:

удосконалено:

- програму річного фінансування підготовки курсанта у видових ВВНЗ МОУ, що, на відміну від існуючих, передбачає перехід на чотирьохрічну систему навчання за рахунок корекції навчальних програм та впровадження тренажерної підготовки, що в свою чергу дозволить скоротити фінансування на одного курсанта на 18% за рік, і, таким чином, за умови обмеженого фінансування подолати низку загроз економічної безпеки;

- науково-методичні положення програмно-цільового методу при виконанні бюджетних програм на основі розробки дорожньої карти підготовки спеціаліста у ВВНЗ МОУ в умовах реформування військової освіти у зв'язку зі скороченням чисельності та організаційно-штатної структури та переходом на безвидову структуру Збройних Сил України, яка відрізняється від відомих наявністю резервів фінансування для подолання (повністю або частково) недофінансування;

- методичні підходи до оцінки економічної безпеки ВВНЗ на підставі результатів аналізу соціально-економічних особливостей фінансування військової освіти, основною загрозою якої є щорічне недофінансування, що вимагає пошуку резервів фінансування ВВНЗ МОУ за умови збереження (або підвищення) рівня підготовки офіцера та розробки заходів як на рівні окремого вищого воєнного навчального закладу, так і на рівні системи військової освіти у

цілому;

дістали подальшого розвитку:

- категорійний апарат шляхом уточнення поняття „економічна безпека вищих воєнних навчальних закладів”, яке, на відміну від існуючих, розглядається як здатність в умовах дестабілізуючих чинників середовища здійснювати підготовку офіцерських кадрів, формувати та підтримувати існуючий науково-педагогічний потенціал на сучасному етапі та у перспективі, що є свого роду “імунітетом” ВВНЗ до чинників економічної кризи, загроз та невизначеностей;

- фінансово-економічний механізм у частині бюджетного фінансування підготовки військових спеціалістів у ВВНЗ на основі розробленої моделі витрат на курсанта, котра відрізняється від відомої, яка містить затрати не тільки як сукупність прямих та непрямих витрат тим, що представляє суму витрат на всебічне забезпечення військового та витрати на навчання студента, що відбиває адитивна модель „курсант = військовий + студент”;

- напрями впровадження тренажерної підготовки як резерву економії часових та фінансових витрат, доцільність якої обґрунтована, по-перше, визначенням раціонального співвідношення часу навчання на тренажері та бойовій техніки, що забезпечує конкурентоздатні витрати в інвестиційно-інноваційному процесі, по-друге, методом визначення раціонального співвідношення комплексу тренажерів різної складності та номенклатури тренажерного комплексу за показником вартості за умови максимальної пропускну здатності та неперевикнення витрат на закупівлю тренажерів, як резерв недофінансування для забезпечення економічної безпеки ВВНЗ.

Практичне значення наукових положень та результатів дисертаційної роботи полягає у створенні науково-методичного апарату, застосування якого органи, які планують видатки Міністерства оборони України та видових ВВНЗ дозволяє визначати дефіцит фінансування загального фонду бюджету у період реформування військової освіти та виявити резерви фінансування, а за допомогою розроблених фінансових інструментів та навчально-планових заходів здійснювати підготовку військових спеціалістів у межах запланованого фінансування бюджетної програми, що знижує загрози економічній безпеці.

Результати роботи використані у діяльності Академії Внутрішніх Військ МВС України (акт впровадження від 21.02.2013 р.) при техніко-економічному обґрунтуванні закупівлі тренажерів для підготовки операторів бронетранспортерів, Державного підприємства конструкторське бюро з машинобудування імені О.О.Морозова (акт впровадження від 31.01.2013 р.) при техніко-економічного обґрунтування доцільності розробки ряду тренажерів авто-броньотанкової техніки різного ступеню складності для навчання курсантів у ВВНЗ МОУ, Академії військово-морських сил імені П.С.Нахімова (акт

впровадження від 23.12.2013 р.) для прогнозу Програми реформування військової освіти до 2017 року та виявлення резервів недофінансування.

Апробація. Наукові результати та практичні рекомендації, які було отримано в ході роботи над дисертацією доповідалися та були ухвалені на XII Міжнародній науково-практичній конференції „Інтегровані технології та енергозбереження” ІТЄ 2013 (м. Харків, 2013р.), „Інформаційні системи та технології управління” (м. Донецьк, 2012р.), „Розвиток економічної науки на сучасному етапі” (м. Тернопіль, 2013р.), на засіданні науково-технічної ради КП ХКБМ ім.О.О.Морозова (м. Харків, 2012р.), на засіданні семінару Наукового центру Академії Внутрішніх Військ МВС України (м. Харків, 2012р.), на наукових конференціях Академії ВМС ім.П.С.Нахімова (м. Севастополь, 2011р., 2012р.), Міжнародної науково-практичної конференції “Сучасні проблеми і механізми фінансового управління” (м. Харків, 2013р.), перша Міжнародна науково-практична конференція „Проблеми і тенденції розвитку економіки в умовах глобалізації” (м. Чернівці, 2013р.).

Публікації. Основні результати дослідження викладено в 10 наукових працях загальним обсягом 4,43 д.а., з них в тому числі 6 статей у наукових фахових виданнях України обсягом 3,63 д.а. (4 – у співавторстві), 4 матеріали конференцій.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел (136 найменувань на 12 стор.) та 3 додатків (на 3 стор.). Загальний обсяг дисертаційної роботи складає на 166 сторінках, включаючи 12 таблиць та 24 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтована актуальність теми дослідження, сформульовані мета, завдання, об’єкт та предмет дослідження, визначена наукова новизна і практичне значення отриманих результатів і запропонованих рекомендацій, наведено дані щодо апробацій і публікацій за темою роботи.

У першому розділі “Теоретико-методичні аспекти дослідження фінансових інструментів забезпечення економічної безпеки вищих воєнних навчальних закладів” систематизовано принципи, форми і методи фінансування, визначено понятійний апарат та розроблено тлумачення поняття економічної безпеки ВВНЗ МОУ. Наслідки огляду та аналізу доступних публікацій з питань фінансування та впровадження фінансових інструментів для забезпечення економічної безпеки при підготовці офіцерів свідчать, що проблемі економічної безпеки державних підприємств з бюджетною формою фінансування присвячено лише публікації В.І.Мунтіян. В доступних джерелах

досліджень економічної безпеки, зокрема ВВНЗ, та розробок щодо визначення понятійного апарату не знайдено.

ВВНЗ, відповідно до діючого законодавства, є суб'єктом господарської діяльності, основним напрямом якої є підготовка офіцерів для вирішення завдань кадрового забезпечення Збройних Сил України. ВВНЗ є юридичною особою, за своєю організаційно-правовою формою – це бюджетна установа, яка фінансується з Державного бюджету України. Водночас, теперішній стан закладів військової освіти обумовлений специфікою - відсутністю системи економічної безпеки взагалі, та заходів щодо подолання окремих загроз зокрема.

Встановлено, що фактичне фінансування як Міністерства оборони України у цілому, так і ВВНЗ зокрема, здійснюється за залишковим принципом, а саме, виходячи не з потреб, а із виділеного відсотку обсягу ВВП, який в останні п'ять років складає стабільно менш 1%. Це, в свою чергу, призводить до постійного недофінансування, яке в окремі роки сягає 30%. Оскільки мінімальна потреба Збройних Сил України задовольняється лише на 70-80%, то це не дозволяє в повному обсязі виконувати завдання за призначенням та визначається як загроза економічної безпеки ВВНЗ. Крім цього, встановлення Державною казначейською службою України бюджетних обмежень протягом останніх трьох років веде до неможливості використання затвердженого фінансового ресурсу, що підтверджує наявність зареєстрованої кредиторської заборгованості перед постачальниками за отримані товари та підрядниками за надані послуги. Так, станом на 1 січня 2012 р. кредиторська заборгованість Міністерства оборони України склала 7,7 млн.грн., на 1 січня 2013 р. кредиторська заборгованість зросла до 1 млрд.грн. За підсумками 2013 року, внаслідок також бюджетних обмежень, в цілому за Міністерством оборони України залишилось неосвоєними та списаними у доход держави 1028,1 млн.грн., у тому числі на 451,2 млн.грн. - зареєстрована кредиторська заборгованість. Таким чином, на реалізацію одних і тих заходів бюджетні асигнування витребувались двічі: у поточному році – при реєстрації зобов'язань, у наступному році – при погашенні кредиторської заборгованості. Все це зменшує як кошторисні призначення, так і натуральні показники у поточному році, знижує результати виконання паспорту бюджетної програми по підготовці військових фахівців, і як наслідок, впливає на рівень економічної безпеки установи

Аналіз розподілу оборонних витрат свідчить, що основний їх обсяг спрямовується на утримання особового складу, тобто йдеться про так званий бюджет “поточного проїдання”. Світова практика свідчить, що видатки мають розподілятися таким чином: 50% - на утримання збройних сил, 20% - на підготовку збройних сил, 30% - на розвиток озброєння та військової техніки.

Аналіз фінансування ВВНЗ свідчить, що воно суттєво впливає на можливість повного виконання покладених завдань. Основним викликом для сучасної оборонної структури є забезпечення балансу між потребою для виконання завдань

за призначенням та наявним фінансуванням. В умовах обмежених витрат на оборону та сучасних змін в стратегічних пріоритетах зростає потреба в отриманні максимального ефекту від коштів, які виділяються.

У результаті аналізу механізму формування Державного оборонного замовлення у цілому, та фінансування ВВНЗ зокрема, з використанням системного підходу, при підготовці офіцерів існує економічна небезпека, яку можна уявити як низку загроз (низьке фінансування, кризові явища в економіці, скорочення чисельності). Кількісно загрози характеризуються відповідними показниками, а надання їм обґрунтованих значень дозволяє розглядати їх як критерії. Ці критерії з одного боку, характеризують значущість відповідної загрози, а з іншого – використовуються при оцінці ефективності відповідних заходів, щодо виявлених загроз економічної безпеки. Слід підкреслити, що адміністративно-правові заходи є визначальними, оскільки як фінансова, так і економічна діяльність повинні здійснюватися в межах чинного законодавства.

Дослідження сталого розвитку економіки підтверджують, що найважливішою якісною характеристикою економічної системи держави традиційно визначають економічну безпеку. Тому, однією із основних загроз економічної безпеки стабільності функціонування ВВНЗ МОУ становлять фінансові кризи та кризові явища у державі.

У науковій економічній літературі немає єдиного загально визнаного тлумачення економічної безпеки. Науково-обґрунтоване згадування поняття економічної безпеки держави, підприємства тощо вперше з'явилося у працях таких авторів, як Барановський О., Бланк І., Мунтіян В., Франчук В., Реверчук С. та інших вітчизняних науковців. У більшості наукових праць поняття “економічна безпека” розглядається як спроможність економіки забезпечити свій вільний і незалежний розвиток, стабільність громадського суспільства та його інститутів, а також достатній оборонний потенціал країни за несприятливих умов і варіантів розвитку подій; здатність держави до захисту національних економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз. У процесі дослідження негативного впливу світової економічної і фінансової кризи виявлено додаткові чинники зовнішнього середовища діяльності суб'єктів господарювання, більшість із яких має негативний характер впливу (криміналізація економіки, недосконалість законодавчої бази і державної політики, низька конкурентоспроможність, кримінальні посягання на підприємців), що вимагає посилення економічної безпеки.

Проблеми економічної безпеки державних підприємств з бюджетною формою фінансування присвячено лише публікації В.І.Мунтіяна, але в них не міститься визначення економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності оборонного відомства, а зокрема, і ВВНЗ. З урахуванням того, що кожного року призупиняється низка програм, які фінансуються МО України водночас з постійним недофінансуванням запланованих оборонних видатків держави. Все це,

у сукупності, є суттєвим чинником економічної безпеки інституту держави, який забезпечує її воєнну безпеку. Тому, визначення поняття економічної безпеки ВВНЗ, в умовах відсутності системи економічної безпеки взагалі для бюджетних установ, має концептуальне значення для створення системи економічної безпеки ВВНЗ та завдань, які вона повинна вирішувати.

На основі аналізу та узагальнення понятійного апарату сформульовано визначення економічної безпеки ВВНЗ, яку доцільно розглядати як здатність в умовах дестабілізуючих чинників середовища здійснювати підготовку офіцерських кадрів, формувати та підтримувати існуючий науково-педагогічний потенціал на сучасному етапі та у перспективі. У широкому розумінні – це надійність цілісної відкритої складної системи безпеки, спроможність навіть у разі зміни внутрішніх та зовнішніх умов ефективно підтримувати досягнутий освітньо-кваліфікаційний рівень підготовки офіцерів та забезпечувати постійний розвиток і нарощування навчально-лабораторної бази установи. Інакше кажучи, це свого роду “імунітет” ВВНЗ до чинників економічної кризи, загроз та невизначеностей.

У другому розділі „Аналіз стану фінансування як фінансового інструменту для подолання загроз економічної безпеки видових вищих навчальних закладів” проведено аналіз фінансування ВВНЗ МОУ у цілому та встановлено, що планові обсяги фінансування, передбачені Державною програмою, не відповідали потребам ВВНЗ, а крім того, фактичне бюджетне фінансування було нижче запланованого рівня на 10-27% у різні роки (табл. 1), що становить одну із основних загроз економічної безпеки ВВНЗ.

Таблиця 1

Стан фактичного фінансування Збройних Сил України у 2006-2013рр.

Роки	Обсяги, передбачені Державною програмою, млн. грн.	Обсяг фактичного фінансування		в тому числі на підготовку військових фахівців	
		сума, млн.грн.	% ВВП	сума, млн.грн	% від бюджету МОУ
2006	8748,4	6407,4	1,18	430,4	6,7
2007	10283,4	8078,2	1,12	467,2	5,7
2008	11835,6	9495,2	1,0	484,1	5,1
2009	13044,8	8323,0	0,91	515,9	6,2
2010	14140,3	10242,2	0,95	598,7	5,8
2011	13804,4	12709,1	0,94	742,3	5,8
2012	16388,3	14814,3	1,1	878,3	5,9
2013	17123,6	15325,6	0,97	919,7	5,9

Аналіз структури фінансування, в свою чергу свідчить, що 95% витрат складають видатки на оплату праці. Вартість утримання системи військової освіти у 2012 році становила 5,9 % загального бюджету Міністерства оборони України, в той час як у провідних країнах світу (Франція, Великобританія, США та інш.) на

підготовку військових фахівців витрачається 10-15% солідарного воєнного оборонного бюджету.

У ході дослідження встановлено, що заплановане Програмою реформування військової освіти до 2017 року фінансування у період 2015-2017 років значною мірою буде використовуватися на розрахунки зі скороченими особами, і тому не відображає дійсний стан фінансування ВВНЗ в цей період.

У результаті аналізу вартості утримання однієї особи, запланованою Програмою реформування військової освіти до 2017 року, встановлено, що з урахуванням соціальних виплат звільненому особовому складу питомі показники фінансування ВВНЗ будуть нижче аналогічних значень 2013 року на 10-20%, а з урахуванням річної інфляції в 4-6% на рік, не забезпечить рівня заробітної плати відповідно до соціальних стандартів, що є показником збільшення загрози недофінансування ВВНЗ у період реформування

З урахуванням фактору постійного недофінансування бюджету МОУ встановлено, що для забезпечення мінімального рівня фінансування необхідно шукати резерви фінансування як один із заходів подолання загроз економічної безпеки ВВНЗ. З цією метою у роботі розроблені фінансові інструменти - визначені джерела резервів фінансування та розроблені заходи щодо подолання недофінансування як на рівні ВВНЗ, так і системи військової освіти у цілому. Розроблена дорожня карта підготовки офіцера з урахуванням особливостей сучасного періоду з використанням програмно-цільового методу (рис.1).

Визначена роль контролю за наслідками якого відбувається корекція заходів для забезпечення економічної безпеки ВВНЗ за двома показниками (опитування щодо кваліфікаційного рівня випускників через один рік після закінчення ВВНЗ, аналіз питомого показника витрат на одного працівника ВВНЗ у рік).

На основі аналізу структури річних витрат на підготовку одного курсанта розроблена модель структури фінансування, яка вербально визначається формулою “курсант = студент + військовослужбовець”. Показано, що у цій структурі річні витрати на курсанта як на військовослужбовця визначені керівними документами і тому в межах року постійні. Річні витрати на курсанта як на студента є варіативною складовою, тому розглянуті як джерело резервів фінансування на підготовку військових фахівців, що в свою чергу дозволяє підвищити рівень економічної безпеки ВВНЗ завдяки частковому подоланню загрози недофінансування.

У третьому розділі „Резерви фінансування як фінансові інструменти підвищення економічної безпеки вищих воєнних навчальних закладів” обґрунтована необхідність запровадження технічного переоснащення матеріальної бази ВВНЗ та впровадження тренажерних комплексів як резерв фінансування складової “студент” в моделі “курсант = військовослужбовець + студент” для подолання загроз економічної безпеки.

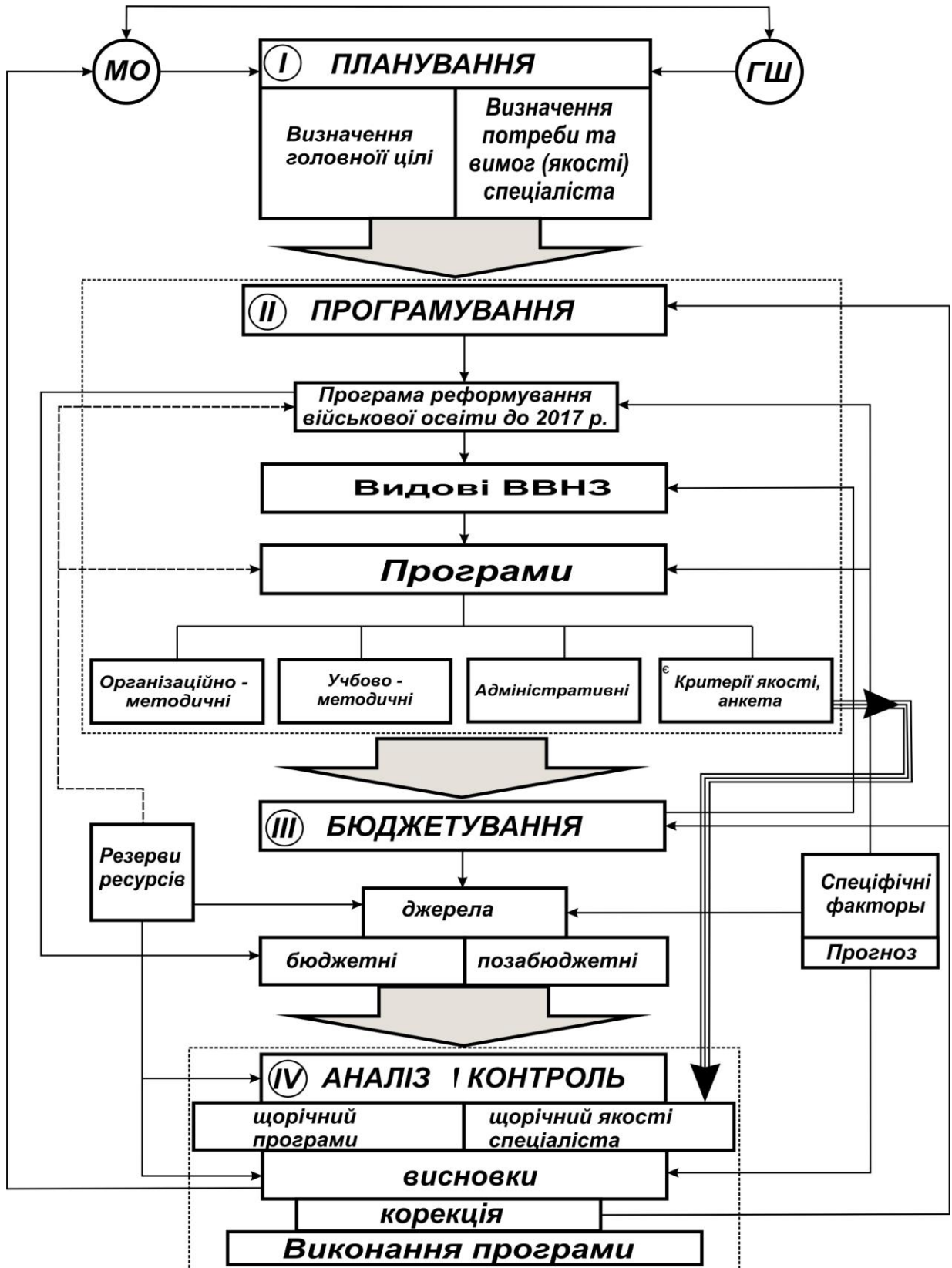

Рисунок 1 - Дорожня карта програми підготовки спеціаліста у ВВНЗ МОУ

Впровадження технічних засобів навчання переслідує своєю ціллю не тільки методичне удосконалення навчального процесу для досягнення його головної мети – підготовки спеціаліста визначеного кваліфікаційного рівня, але і до підвищення ефективності використання видатків на закупівлю техніки, скорочення часу підготовки. Цей підхід до навчання має неперехідне значення

взагалі у системі освіти, але особливо актуальний для військової освіти. Це пов'язане з тим, що підготовка військових фахівців усіх кваліфікацій ведеться виключно виходячи з потреби у них, яка нормативно закріплюється у планах розвитку Збройних Сил України та їх видів, і фінансується з Державного бюджету. Тим не менш, повсюдне впровадження тренажерних комплексів при підготовці військових спеціалістів обумовлено такими основними факторами:

- по-перше, підготовка безпосередньо на натурному об'єкті, потребує значних ресурсних витрат, адже вона має обмежений ресурс;

- по-друге, в умовах реформування Збройних Сил України при безперервному скороченні видатків на її утримання, підвищенні ефективності, необхідно використовувати такі методи підготовки військових фахівців, які дозволяють скоротити часові та фінансові витрати.

Доведено необхідність впровадження переліку базових та критичних технологій, сформульована загальна тенденція при їх формуванні, розроблено рекомендації щодо механізму державного регулювання в загальній системі підготовки офіцерів.

Розроблена методика розрахунку ефективності від впровадження тренажерних комплексів. При використанні цієї методики для підготовки екіпажів бронетехніки показано, що при навчанні 48 екіпажів 2 тренажерних комплекси еквівалентні 8 машинам бронетехніки та річна економія складає 32298,2 тис.грн. Розроблена методика визначення витрат на підготовку оператора (механіка-водія) на повномасштабній техніці як базовий варіант при порівнянні фінансових витрат та обґрунтуванні доцільності закупівлі, кількості та номенклатури тренажерів на підготовку військового фахівця.

Для зниження капітальних витрат на закупівлю тренажерів розроблено метод визначення раціонального співвідношення ступеню складності та номенклатури тренажерного комплексу.

Введено коефіцієнт складності для тренажерів: $K_{стк}$ – комплексний (1), $K_{стф}$ – функціональний (0,5); $K_{стп}$ – первинних навичок (0,3), які відображають складність через їх вартість та відповідно кількість, тоді:

$$K_{тж} = C_{тж}^1 \times N_{тр} + C_{тж}^1 \times N_{стф} \times K_{стф} + C_{тж}^1 \times N_{стп} \times K_{стп} = \\ = C_{тж}^1 \times (N_{тр} + N_{стф} \times K_{стф} + N_{стп} \times K_{стп}).$$

З врахуванням цієї умови, економія по капітальним затратам

$$C_{тж}^1 \times N_{тр} > C_{тж}^1 \times (N_{тр} + N_{стф} \times K_{стф} + N_{стп} \times K_{стп}),$$

або

$$N_{тр}^1 > N_{тр} + N_{стф} \times K_{стф} + N_{стп} \times K_{стп},$$

поділимо на $N_{тр}^1$:

$$1 < \frac{N_{стф}}{N_{тр}^1} + K_{стф} \times \frac{N_{стф}}{N_{тр}^1} + K_{стп} \times \frac{N_{стп}}{N_{тр}^1}. \quad (1)$$

Цей вираз передбачає, що величина N_{ij} - ціле, позитивне число.

На підставі цього підходу надається можливим і рішення задачі щодо визначення коефіцієнтів складності тренажерів $K_{стф}$ та $K_{стп}$ (зворотна задача), за умовою визначеної кількості функціональних та простих тренажерів $N_{стф}$ та $N_{стп}$. Це, у свою чергу, визначає максимальну вартість тренажерів, при якій ще виконується (1), природньо, що при вартостях нижче, чим визначено (1) буде виконуватись автоматично, та економія ресурсів від використання тренажерів різної складності буде вище.

Розроблений метод дозволяє порівняти економічні показники тренажерних комплексів, які складаються як із комплексних тренажерів, так і з тренажерів для відпрацювання спеціальних окремих навичок та вмій.

Для визначення конкурентоспроможних витрат тренажерної підготовки та на бойовій техніці удосконалено метод “трикутника Гінтера”.

Сукупність розроблених методів, заходів і результатів аналізу фінансування ВВНЗ дозволило розробити рекомендації щодо корекції програми підготовки та скорочення терміну навчання з п’яти до чотирьох років.

У цілому, роль фінансових інструментів при забезпеченні економічної безпеки представлена на рис. 2.

Враховуючи те, що вартість утримання системи військової освіти становить 5,8-6,0 % загального бюджету, в той час як у провідних країн світу на підготовку військових фахівців витрачається 10-15% солідарного військового бюджету.

Крім цього, приймаючи до уваги, що загальне фінансування ВВНЗ у період реформування буде скорочуватися, перехід на чотирьохрічне навчання дозволить не тільки повністю задовольнити потребу на оплату праці особовому складу, але суттєво підвищити долю фінансування на розвиток навчально-лабораторної та матеріальної бази в межах затвердженого Програмою реформування військової освіти до 2017 року обсягу фінансування.

Крім цього, такий перехід характеризується ще двома позитивними аспектами: по-перше, фінансові ресурси, які витрачаються на підготовку офіцера, дозволяють отримати кінцевий результат не через 5, а через 4 роки, по-друге, у період реформування, за рахунок такого підходу, можна буде уникнути недофінансування ВВНЗ.

Виходячи з даних Державного оборонного замовлення Міністерства оборони України, середні витрати у 2012 році на підготовку курсанта склали 185007 грн, що в місяць складає 15417 грн. Витрати на підготовку одного офіцера, за даними Міністерства оборони України, складають:

по п’ятирічній програмі – 925,1 тис. грн.;

по чотирьохрічній програмі – 740,0 тис.грн.

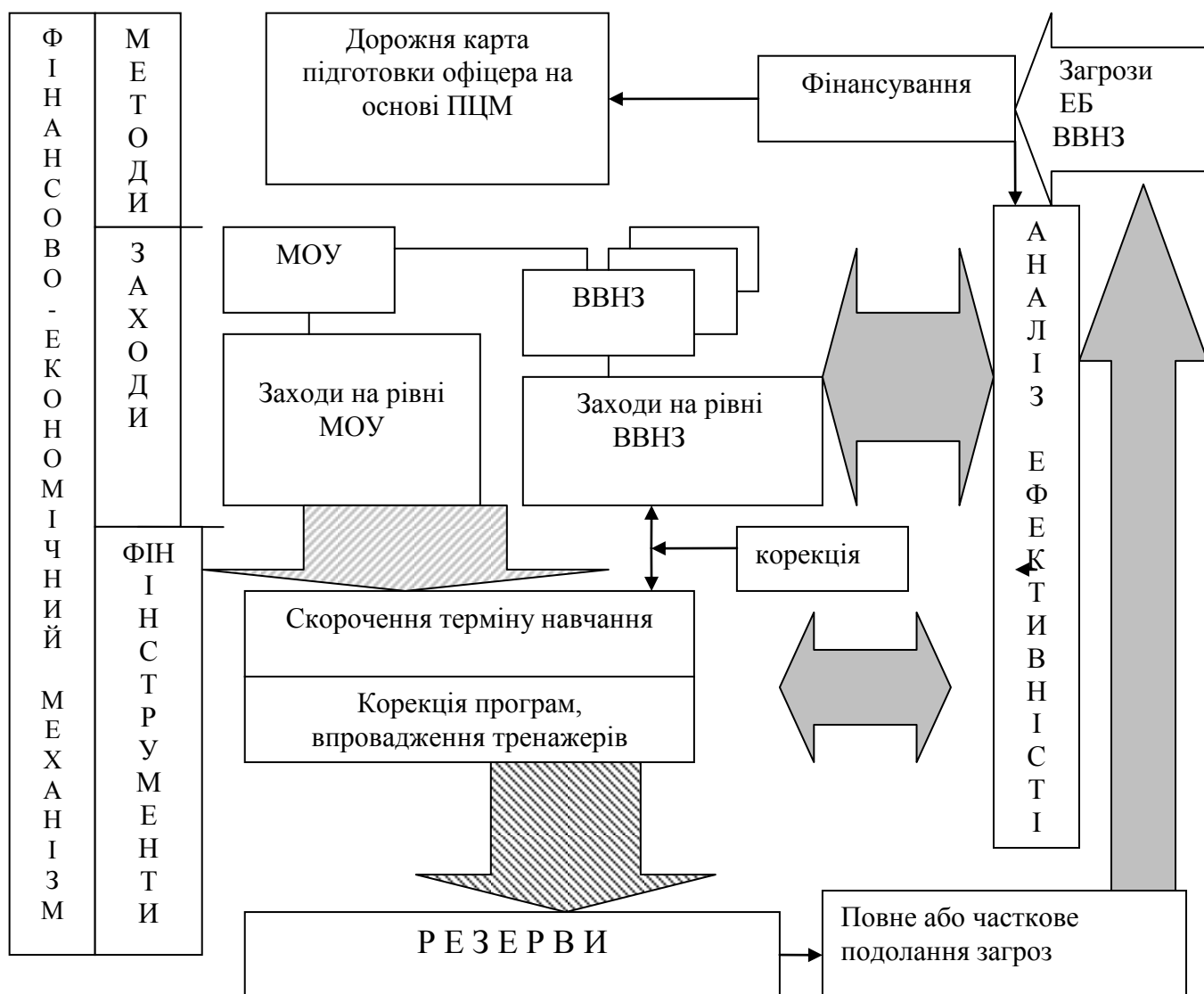

Рисунок 2- Роль фінансових інструментів при забезпеченні економічної безпеки ВВНЗ

Так, скорочення блоку фундаментальних та гуманітарних дисциплін на 12% та 19% відповідно з одночасним збільшенням на 11% блоку спеціальних дисциплін, що відповідає принципу „вчити тому, що потрібно у практичній діяльності”, дозволяє скоротити учбове навантаження на 20% та зменшити термін навчання до чотирьох років. Таким чином, з урахуванням корекції програм підготовки витрати на складову “студент” зменшаться на 5,52% та складатимуть 22,08%. Це буде давати щорічну економію в абсолютному виразі у цінах 2012 року на одну особу (табл. 2).

При визначеному державному замовленні на підготовку військових фахівців економія державних коштів за видами Збройних сил складає:

- Академія військово-морських сил імені П.С.Нахімова при держзамовленні 46 фахівців отримує річну економію – 466,5 тис. грн., за чотири роки – 1866 тис. грн.;

Економія витрат на підготовку одного курсанта як студента

Спеціальність	Вартість підготовки курсанта, грн.	Витрати на підготовку "студент"		Економія витрат на підготовку одного "студента"
		модель 5	модель 4	
Академія військово-морських сил імені П.С.Нахімова				
Озброєння	185007	51062	40850	10212
Радіотехніка	182400	50342	40273	10069
Академія сухопутних військ імені П.Сагайдачного				
Командир взводу	138900	38336	30669	7667
Зам.командира роти по озброєнню (інженер)	122640	33848	27078	6769

- Академія сухопутних військ імені П.Сагайдачного при державному замовленні 152 офіцера отримує річну економію – 1097,2 тис. грн., за чотири роки – 4388,8 тис. грн.

Таким чином, за період чотирьохрічної підготовки два видових навчальних заклада спроможні заощадити більш 6,24 млн.грн. або більш 1,5 млн.грн. у рік. Зіставляючи ці дані з даними про недофінансування Академії військово-морських сил імені П.С.Нахімова за період п'ять років можна заключити, що при незмінних обсягах фінансування прогнозна річна економія перевищить недофінансування, і тим самим ліквідує бюджетний дефіцит.

Показано, що річна економія фінансових коштів при переході на чотирьохрічну програму підготовки офіцера дозволить не тільки подолати прогнозне недофінансування, і отримати кошти на розвиток матеріально-технічної бази за умовою збереження (або підвищення) рівня підготовки.

ВИСНОВКИ

У результаті комплексного дослідження вирішено важливу для Міністерства оборони України та видових вищих навчальних закладів наукове завдання щодо розробки теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо вдосконалення програмно-цільового методу та фінансових інструментів регулювання фінансування ВВНЗ МОУ для забезпечення економічної безпеки при підготовці військових фахівців на етапі реформування військової освіти.

Результати проведених досліджень дали змогу автору зробити такі висновки та пропозиції теоретичного, методичного й практичного характеру:

1. У процесі досліджень теоретико-методичних аспектів у ВВНЗ надано тлумачення понять: *Економічна безпека* вищих воєнних навчальних закладів як здатність в умовах дестабілізуючих чинників середовища здійснювати

підготовку офіцерських кадрів, формувати та підтримувати існуючий науково-педагогічний потенціал на сучасному етапі та у перспективі. Інакше кажучи, це свого роду “імунітет” ВВНЗ до чинників економічної кризи, загроз та невизначеностей. При підготовці офіцерів існує економічна небезпека, яку можна уявити як низку *загроз*. Кількісно загрози характеризуються відповідними *показниками*, а надання їм обґрунтованих значень дозволяє розглядати їх як *критерії*. Ці критерії з одного боку, характеризують значущість відповідної загрози, а з іншого – використовуються при оцінці ефективності відповідних заходів, щодо виявлених загроз економічної безпеки.

Встановлено, що зниження обсягів фінансування відносно запланованого рівня становить одну із основних загроз економічної безпеки ВВНЗ. При цьому, якщо рівень недофінансування щороку нижче запланованого рівня, визначеної Державною комплексною програмою реформування та розвитку Збройних Сил України на період до 2017р.:

- на 5-10%, то такий стан недофінансування можливо подолати за рахунок внутрішніх резервів (корекції учбових програм, наповнення спеціального фонду, впровадження тренажерної підготовки);

- на 10-20% - потребує вже додаткових системних заходів на рівні Міністерства оборони України (в тому числі заходи щодо скорочення терміну навчання, що дозволить щороку економити до 18% фінансового ресурсу);

- понад 20% – це порогове значення – загроза економічної безпеки ВВНЗ таке, що ставить під загрозу саме його існування.

2. У роботі систематизовано принципи (фінансової централізації, науково-обґрунтованого підходу, відповідності фінансового забезпечення характеру завдань, цільового використання коштів, економії та ефективності, відповідності загальнодержавним вимогам, відповідальності, плановості), методи (коефіцієнтів, нормативний, балансовий, програмно-цільовий) регулювання розвитку, планування та фінансування видових ВВНЗ МОУ, етапи формування основних показників державного оборонного замовлення та фактичне виконання показників паспорту бюджетної програми щодо підготовки військових фахівців.

3. Відповідно до результатів аналізу соціально-економічних особливостей фінансування військової освіти з 2006 року та аналізу спланованих у Програмі реформування військової освіти до 2017 року показників встановлено, що однією із загроз економічної безпеки є щорічне недофінансування, з одного боку, яке сягає до 30% відносно запланованого за бюджетною програмою, а з іншого – обмеження бюджетних асигнувань Державною казначейською службою України, що в умовах неоптимістичного прогнозу джерел фінансування загального фонду бюджету вимагає пошуку резервів фінансування.

4. Обґрунтовано концептуальний підхід на основі вперше запропонованої моделі фінансового забезпечення курсанта не тільки як сукупності прямих та

непрямих витрат, але як сукупності витрат на його утримання як на військовослужбовця, так і на навчання студента, що відображає формула „курсант = військовий + студент” для вдосконалення фінансових інструментів забезпечення економічної безпеки ВВНЗ. На підставі даних про фінансування видових ВВНЗ МОУ встановлено співвідношення витрат на моделі курсанта, як військовослужбовець та як студент, яке складає 72,4% та 27,6% відповідно.

5. Виявлені резерви скорочення видатків, пов'язаних з утриманням курсанта, як військовослужбовця. Розроблена модель фінансових показників при чотирьохрічній підготовці офіцера. При цьому, фінансові витрати скорочуються на 18% за умовами перерозподілу навчальних дисциплін - підвищення долі навчального часу на спеціальні дисципліни, скорочення блоку гуманітарних та фундаментальних наук та впровадження тренажерної підготовки. Оцінки фінансових показників моделей підготовки п'яти та чотирьох років дозволили порівняти фінансові показники та встановити, що при незмінних показниках фінансування видових ВВНЗ в період реформування перехід на чотирьохрічну підготовку дозволяє не тільки уникнути недофінансування, а і отримати можливість фінансування розвитку матеріально-технічної та навчальної бази видових ВВНЗ.

6. У результаті аналізу запланованою Програмою реформування військової освіти до 2017 року вартості утримання однієї особи встановлено, що з урахуванням соціальних виплат скороченому особовому складу питомі показники фінансування ВВНЗ будуть нижче аналогічних значень 2013 року на 10-20%, а враховуючи річну інфляцію в 4-6% у рік, дозволяє стверджувати, що її рівень не забезпечує виплати заробітної плати відповідно до соціальних стандартів, що є показником підвищення загрози недофінансування ВВНЗ у період реформування.

7. У ході аналізу стану виконання бюджетної програми по підготовці військових фахівців в умовах обмеженого фінансування за загальним фондом бюджету для подолання загроз економічної безпеки визначені джерела резервів фінансування та розроблені заходи як на рівні ВВНЗ, так і системи військової освіти у цілому.

8. Розроблена дорожня карта підготовки спеціаліста в умовах реформування військової освіти, яка відрізняється від відомих виявленим резервів фінансування як одного із фінансових інструментів подолання загроз економічної безпеки у ВВНЗ МОУ.

9. Обгрунтоване впровадження тренажерної підготовки як діючого фінансового інструмента - резерва економії часових та фінансових витрат на основі визначення раціонального співвідношення часу навчання на тренажері та бойовій техніці, що забезпечує конкурентоздатні витрати в інвестиційно-інноваційному процесі підготовки офіцерів, а також на основі визначення

раціонального співвідношення комплексу тренажерів різної складності та номенклатури тренажерного комплексу за показником вартості за умови максимальної пропускної здатності, як резерва додаткового фінансування для забезпечення економічної безпеки ВВНЗ.

Крім того, вдосконалений програмно-цільовий метод та розроблені фінансові інструменти забезпечення економічної безпеки ВВНЗ МОУ мають самостійне значення та універсальний характер, і можуть бути використані у вищих навчальних закладах Міністерства освіти і науки України при формуванні та виконанні освітянських програм.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Аніпко Л.В. Практика фінансування видових вищих навчальних закладів міністерства оборони України та аналіз економічних показників програми реформування військової освіти до 2017 року / Віхляєва С.І., Аніпко Л.В. // Науково-технічний збірник. Комунальне господарство міст: серія економічні науки. - Х.:ХНУМГ ім.О.М.Бекетова.- 2014. - № 113 - С.214-222. *(Особистий внесок здобувача - проведений аналіз фінансово-економічних показників програми реформування військової освіти до 2017 року, розроблені заходи щодо подолання недофінансування ВВНЗ як на рівні МО в цілому, так і ВВНЗ зокрема на етапі реформування військової освіти).*
2. Березовенко (Аніпко) Л.В. Особливості застосування програмно-цільового методу як організаційно-економічного механізму фінансування відомчих навчальних закладів / Л.В.Березовенко // Науково-технічний збірник. Комунальне господарство міст: серія економічні науки. – Х.:ХНУМГ ім.О.М.Бекетова. –2013- № 111.-С.255-260.
3. Березовенко (Аніпко) Л.В. Методика визначення витрат на підготовку оператора (механіка водія) бронетранспортера / Л.В.Березовенко // Вісник міжнародного Слов'янського університету: серія економічні науки. – Х.: Вісник МСУ – 2013 - №3 (т.ХУІ). - С.73-77.
4. Березовенко (Аніпко) Л.В. Аналіз складу та структури витрат на навчання при підготовці офіцера у системі вищої освіти / Т.Д.Косова, Л.В.Березовенко // Вісник ДонНУСТ: серія економічні науки. – Д.: Вісник ДонНУСТ – 2013. - №3 (59). – С.90-99. *(Особистий внесок здобувача - проаналізована структура витрат на навчання, методика розрахунку витрат на утримання курсанта, резерви фінансування ВВНЗ та оцінка ефективності бюджетної програми з підготовки офіцерів).*
5. Березовенко (Аніпко) Л.В. Техніко-економічне обґрунтування визначення необхідної кількості тренажерів та зразків техніки при підготовці військових фахівців / С.І.Віхляєва, Л.В.Березовенко// Вісник НТУ «ХПІ»: серія технічний прогрес та ефективність виробництва. - Х.: Вісник НТУ “ХПІ”.- 2013.- № 67 (1040). - С.110-120. *(Особистий внесок здобувача - визначення резервів фінансування*

ВВНЗ на основі вперше запропонованого методу раціонального співвідношення ступені складності та номенклатури тренажерного комплексу, удосконалений метод “трикутника Гинтера” для визначення конкурентоспроможних витрат для тренажерної підготовки).

Публікації у виданнях іноземних держав або у виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз

6. Березовенко (Аніпко) Л.В. Финансово-экономические и учебно-организационные аспекты реформирования военного образования: проблемные задачи и пути их решения / С.И. Вихляева, Л.В. Березовенко // Научно-практический журнал российского индекс цитирования “Экономика и социум”. – 2013.- № 4(9) (октябрь-декабрь 2013). Электронный ресурс: [http:// www.iupr.ru](http://www.iupr.ru). (Особистий внесок здобувача - виявлення резервів недофінансування ВВНЗ як однією із загроз економічної безпеки, фінансово-економічні заходи щодо подолання економічних загроз на рівні системи освіти МОУ та модель курсанта як складова “студент плюс військовослужбовець”).

Опубліковані праці апробаційного характеру

7. Березовенко (Аніпко) Л.В. Проблемные задачи бюджетного финансирования подготовки офицеров в высших военных учебных заведениях на этапе реформирования военного образования / Л.В. Березовенко // Современные проблемы и механизмы финансового управления: международная научно-практическая конференция.- Х.:ВД “Инжек” - 2013. - С.146-147.
8. Березовенко (Аніпко) Л.В. Дорожня карта програмно-цільового методу фінансування при підготовці офіцера у закладах Міністерства оборони України / Л.В. Березовенко // Проблеми і тенденції розвитку економіки в умовах глобалізації: перша міжнародна науково-практична конференція. – Чернівці: ГО „Інститут сучасних економічних досліджень”. - 2013 – С.9-10.
9. Березовенко (Аніпко) Л.В. Стан, проблеми, перспективи програмно-цільового фінансування на підготовку військових фахівців у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України / Л.В. Березовенко // Розвиток економічної науки на сучасному етапі: міжнародна наукова Інтернет-конференція – Тернопіль:МНПК.- 2013. - С.81-85.
10. Березовенко (Аніпко) Л.В. Програмно-цільовий метод фінансування відомчих навчальних закладів (на прикладі Міністерства оборони України) /Л.В. Березовенко// Інформаційні системи та технології управління: III міжнародна інтернет-конференція. - Донецьк: ДонНУЄТ - 2012. - С.107-110.

АНОТАЦІЯ

Аніпко Л.В. Фінансові інструменти забезпечення економічної безпеки вищих воєних навчальних закладів при підготовці офіцерів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.02 – Економічна безпека суб’єктів господарської діяльності.

– Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Харків, 2014.

У дисертації систематизовано принципи, форми, методи регулювання розвитку планування та фінансування видових ВВНЗ МОУ в умовах невідповідності фактичного рівня фінансування запланованому обсягу та обмеження бюджетних асигнувань Державною казначейською службою. Виконано аналіз запланованого фінансування відповідно до Програми реформування військової освіти до 2017 року та встановлено, що за питомими показниками рівень фінансування ВВНЗ буде нижче, ніж у 2013 році. Для подолання загроз економічної безпеки ВВНЗ розроблено заходи як на рівні ВВНЗ, так і на рівні Міністерства оборони України; запропоновано резерви фінансування. Використовуючи програмно-цільовий метод планування, розроблено дорожню карту фінансування витрат на підготовку офіцерів, де також враховано створення резервів фінансування. У дисертації розроблені методи оцінки фінансової ефективності впровадження тренажерної підготовки та скорочення терміну навчання з п'яти до чотирьох років на основі розробленої моделі фінансування витрат на підготовку офіцера, як складовою витрат на утримання військовослужбовця та навчання студента. Сукупність розроблених фінансових інструментів та практичних рекомендацій дозволить не тільки подолати загрози економічної безпеки, а заощадити кошти на розвиток матеріальної бази ВВНЗ.

Ключові слова: вищий воєний навчальний заклад, економічна безпека, недофінансування, резерви фінансування, дорожня карта.

АННОТАЦИЯ

Анипко Л.В. Финансовые инструменты обеспечения экономической безопасности высших военных учебных заведений при подготовке офицеров. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 21.04.02 – Экономическая безопасность субъектов хозяйственной деятельности. – Харьковский национальный университет городского хозяйства имени О.М. Бекетова, Харьков, 2014.

В диссертации систематизированы принципы, формы, методы регулирования развитием планирования и финансирования видовых ВВУЗов Министерства обороны Украины в условиях несоответствия фактического уровня финансирования запланированному объему и ограничений бюджетных ассигнований Государственной казначейской службой. Проведенный анализ запланированного финансирования в соответствии с Программой реформирования военного образования до 2017 года и установлено, что по удельным показателям уровень финансирования ВВУЗов будет ниже, чем в 2013 году. Для ликвидации угроз экономической безопасности разработаны мероприятия, как на уровне военного учебного заведения, так и на уровне Министерства обороны в целом. Предложено изыскивать резервы

финансирования. Используя программно-целевой метод планирования, разработана дорожная карта финансирования расходов на подготовку офицеров, где также учтено создание резервов финансирования. В диссертации предложены методы оценки финансовой эффективности внедрения тренажерной подготовки и сокращения времени обучения с пяти до четырех лет на основе разработанной модели финансирования расходов на подготовку офицера как составная часть расходов на содержание военнослужащего и обучение студента. Совокупность предложенных финансовых инструментов и разработанных практических рекомендаций позволит не только преодолеть угрозы экономической безопасности, но и сэкономить средства на развитие материальной базы ВВУЗов.

Ключевые слова: высшее военное учебное заведение, экономическая безопасность, недофинансирование, резервы финансирования, дорожная карта.

SUMMARY

Anipko L.V. Finansis instruments for economic security higher military educational institutions in the training of officers. – Manuscript.

The thesis for getting a degree in economics candidate (specialization) 21.04.02 – Economic security business entities. – O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Kharkov, 2014.

The dissertation systematically principles, forms, methods regulation of development planning and financing species HMEI Ukrainian Defense Ministry under discrepancies actual level of funding planned volume. The analysis of the planned funding in accordance with the restructuring program of military education until 2017 ta established that specific indicators of the level of funding HMEI will be lower than in 2013. To eliminate threats to economic security measures have been developed, both at the military school, and at the level of the Ministry of Defense as a whole. Proposed use of funding reserves. Using target-oriented planning method developed roadmap financing for training officers, which takes into account the establishment of reserves funding. The thesis proposed methods for assessing the financial effectiveness of the implementation of simulator training is the training time from five to four years based on the developed model of financing the cost of training officers as an integral cost of the soldier is the training of the student. The totality of the proposed that instruments developed practical recommendations allow not only to overcome the threat of economic security, but also save money for the development of the material base HMEI.

Keywords: higher military educational institution, economic security, underfeeding, reserves, funding roadmap.

Аніпко Людмила Володимирівна

**ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ ВИЩИХ ВОЄННИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПРИ
ПІДГОТОВЦІ ОФІЦЕРІВ**

21.04.02 – Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Відповідальний за випуск

д.т.н., проф. В. І. Торкатюк

Підп. до друку 02.09.14
Друк на ризографі
Зам. № 9649

Формат 60x84 1/16
Ум. др. арк. 0,9
Тираж 100 пр.

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 4705 від 28.03.2014